

Voorwoord

Waarom een nummer over mannelijkheid? Waarom een nummer over gendergeschiedenis in een tijd waarin sommigen van mening zijn dat ‘gender [as] a useful category of historical analysis’ toch door iedereen geaccepteerd zou moeten zijn?¹ En, waarom een nummer over mannen, die toch vrijwel altijd al in het centrum van de historische belangstelling hebben gestaan? Het antwoord is simpel. De aandacht voor mannen en het in ogenschouw nemen van de constructie van sekse-verschillen worden in de Nederlandse geschiedschrijving nog weinig gecombineerd. *Groniek* sluit zich met dit themanummer aan bij het *Tijdschrift voor Genderstudies* en het Koninklijk Nederlands Historisch Genootschap die in de afgelopen jaren met een themanummer en een congres ook aandacht vroegen voor de geschiedenis van mannelijkheid.² In een verslag over het congres van de KNHG wordt gesproken van ‘een jonge subdiscipline [die] ook in de Lage Landen op “eigen benen” staat.’³ Onderzoek naar mannelijkheid in de geschiedenis lijkt volwassen geworden en een eigen plaats te hebben gevonden binnen afdelingen die zich voorheen alleen op vrouwenstudies richtten, maar inmiddels omgedoopt zijn tot genderstudies.

Maar is het doel daarmee bereikt? Zou aandacht voor de constructie van sekseverschillen, net als aandacht voor klasse, nu niet juist deel moeten uitmaken van alle geschiedschrijving? Het aanmerken van onderzoek naar mannelijkheid als ‘subdiscipline’ en het daarmee in een hokje te plaatsen ondermijnt het doel wat de KNHG voor ogen gehad moet hebben, namelijk onderzoek naar de constructie van sekseverschillen onder de aandacht van een breed publiek van historici brengen. Het is echter ook moeilijk om onder het label subdiscipline uit te komen zolang nog zo weinig Nederlandse historici aandacht hebben voor de constructie van mannelijkheid in hun onderzoek.

Als veld van onderzoek dat nog volop in ontwikkeling is, staat het onderzoek naar mannelijkheid meer dan traditioneel onderzoek open

1 Verwijst naar het beroemde artikel van Joan Scott, ‘Gender. A useful category of historical analysis’ *The American Historical Review* 91 (1986) 1053-1075.

2 *Tijdschrift voor Gender Studies* 9 (2006).

3 Verslag KNHG congres ‘Woorden en daden. Mannelijkheid in de lage landen, 1800-2000’ beschikbaar op: <http://www.knhg.nl/2009/knhg-najaarscongres-%E2%80%98woorden-en-daden-mannelijkheid-in-de-lage-landen-1800-2000%E2%80%99/>

voor nieuwe bronnen en methoden. Daarbij is de populaire cultuur bij uitstek een plek geweest waar het manbeeld zich manifesteert. In de twintigste eeuw zijn gegenderde beelden alomtegenwoordig geworden door de sterke ontwikkeling van de media. Radio, televisie en internet hebben ervoor gezorgd dat we op elk moment van de dag muziek, films en reclames voorgeschoteld krijgen waarin masculine beelden ingezet worden om producten te verkopen of kijkcijfers te genereren. Daarom een themanummer over mannelijkheid en populaire cultuur; de plek waar de constructie van sekse verschillen misschien wel het meest zichtbaar op de voorgrond treedt. In de artikelen staan verschillende uitingsvormen van populaire cultuur centraal en telkens wordt mannelijkheid geïnterpreteerd. De groep auteurs die heeft meegewerkt aan dit themanummer is een mix van historici en wetenschappers uit de cultuurstudies.

In het inleidende artikel geeft historica Josephine Hoegaerts een beeld van de verschuivingen in het manbeeld, zoals deze gedurende de afgelopen twee eeuwen hebben plaats gevonden. Hoegaerts gaat in op veranderingen in de specifieke invulling van mannelijkheid over de tijd. De spanning tussen het natuurlijke lichaam en de bewuste cultivering ervan vormen de centrale spil in haar artikel. De popularisering van de baard vanaf de late achttiende eeuw tot de hype rondom het gespierde mannelijke lichaam in de late negentiende eeuw. De weerslag van deze manbeelden in de populaire cultuur staat telkens centraal.

Het tweede artikel is een interview met historicus Henk de Smaele over zijn werk op het gebied van de geschiedenis van mannelijkheid. De Smaele reflecteert op het onderzoeksveld, maar meer in het bijzonder ook op zijn onderzoek naar het beeld van naakte mannelijkheid in de westerse cultuur vanaf de achttiende tot de twintigste eeuw. Hieruit blijkt hoe veranderingen in de representatie van mannelijkheid samenhangen met veranderende politieke omstandigheden en hoe dus de relatie tussen politiek en populaire cultuur juist naar voren komt in onderzoek naar veranderende manbeelden.

Het derde artikel is van de hand van neerlandica Maaïke Meijer. De jaren zestig staan bij haar centraal en de vraag hoe ver de veranderingen in de normen van mannelijkheid, vrouwelijkheid en seksualiteit in die periode nu werkelijk gingen. Meijer analyseert de weerslag van de seksestrijd van de jaren zestig in de liedteksten van Jaap Fischer. Wat haar intrigeert is de tegenstrijdigheid tussen de tederheid van sommige liedjes en de onmiskenbare aanwezigheid van de ruwe macho man.

In het vierde artikel geschreven door Rebecca Feasey wordt de focus verplaatst naar het manbeeld in films. Ze problematiseert het beeld dat wij hebben van bekende actiehelden, door de ouder wordende actieheld aan een analyse te onderwerpen. Feasey gaat in op de vraag: heeft deze actieheld moeite met het hoog houden van het mannelijke ideaal van een fysiek sterk lichaam en compenseert hij dit op andere terreinen?

In het vijfde artikel analyseren Kate Norbury en John Stephens het manbeeld dat neergezet wordt in *teenmovies* over homoseksualiteit. Pas vanaf de jaren negentig is dit een op zichzelf staand genre geworden. Norbury en Stephens analyseren drie films uit het eerst decennium van de eenentwintigste eeuw en zetten het gebruik van humor en de persoonlijke ontwikkeling van de karakters af tegen de manier waarop de protagonisten in films uit de jaren negentig werden neergezet.

Het supplement begint met een 'Hoog van de toren', van redacteur Guido van 't Haar over het nut van de geschiedschrijving. Hij gaat in op vragen en overdenkingen waar elke beoefenaar van geschiedschrijving wel eens mee te maken heeft gehad. Want, al vraagt de historicus uit zichzelf niet wat de relevantie van zijn/haar vak is, dan zullen anderen die vraag wel aan hem/haar opdringen. Waarom ga je geschiedenis studeren? Wat kun je er mee worden? Is een studie geschiedenis noodzakelijk om orde in de chaos te kunnen scheppen?

In de rubriek 'Historisch erfgoed' gaat kunsthistoricus en docent architectuurgeschiedenis Kees van der Ploeg in op het veranderende gebruik van het begrip cultureel erfgoed. Dit begrip wordt niet alleen onder historici steeds meer gebruikt, maar ook bij de overheid heeft het in de afgelopen jaren aan populariteit gewonnen. De invulling van het idee van behouden en bewaren wat door vorige generatie aan ons is overgedragen kan op verschillende manieren ingevuld worden. Van der Ploeg geeft ons zijn visie op de omgang met dit erfgoed.

Tot slot geeft Tina Rahimy in de rubriek 'Persoonlijkheden' een persoonlijke inblik in het leven en het denken van Hannah Arendt. Haar reflecties op het leven, filosofie en politiek staan centraal. De verwevenheid tussen haar persoonlijk leven - de ervaring van de Tweede Wereldoorlog en staatloosheid - en haar denken worden duidelijk. Rahimy presenteert Arendt als een 'oneigentijdse vreemdeling' met eigenzinnige ideeën die niet aan relevantie verloren hebben.

De redactie wenst u veel leesplezier.